

POSTANOWIENIE

Dnia 30 października 2017 r.

Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim, Wydział VII Karny w składzie:

Przewodniczący: SSR Andrzej Krzyżowski
Protokolant: sekr. sąd. Magdalena Stelmaszczuk

przy udziale prokuratora Prokuratury Rejonowej Moniki Pytlińskiej
w sprawie P B

z urzędu

w przedmiocie wydania wyroku łącznego

na podstawie art. 193 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

POSTANAWIA

przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu następujące pytanie prawne:
Czy art. 87 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od połączenia kary ograniczenia wolności i pozbawienia wolności oraz wymierzenia w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności w sytuacji, gdy skazany nie uchyla się od wykonania kary ograniczenia wolności, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp. wszczął z urzędu, na podstawie §274 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, postępowanie o wydanie wyroku łącznego w sprawie P B

Został on prawomocnie skazany:

1. wyrokiem Sądu Rejonowego w O z dnia .11.2014 r. w sprawie ,
za czyn z art. k.k. popełniony w dniu .02.2012 r. na karę
pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby
, której wykonanie następnie zarządzono, a nadto na karę grzywny w rozmiarze
stawek po zł,
2. wyrokiem Sądu Rejonowego w G z dnia .07.2016 r. w sprawie
za czyn z art. kk, na karę ograniczenia wolności po
godzin miesięcznie, zakazu
3. wyrokiem Sądu Rejonowego w G z dnia .01.2017 r. w sprawie za
czyn z art. kk, popełniony w dniu .07.2016 r. na karę
pozbawienia wolności, z zaliczeniem na poczet kary pozbawienia wolności okresu
zatrzymania od .07.2016 r. od godz. do dnia .07.2016r. do godz. ,
zakazu
4. wyrokiem Sądu Rejonowego w G z dnia .01.2017 r. w sprawie
za czyn z art. k.k., popełniony w dniu .12.2015 r. na karę
ograniczenia wolności po godzin w stosunku miesięcznym.

Jak ustalono, skazany podjął wykonanie obu kar ograniczenia wolności (k. 68).

Zgodnie z treścią art. 19 ust. 1 z dnia 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, *przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego, w brzmieniu nadanym tą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia*

w życie tej ustawy, chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie ustawy.

Nie budzi wątpliwości, że ostatni wyrok co do skazanego, wyrok Sądu Rejonowego w G w sprawie uprawomocnił się .03.2017 r., co obliguje sąd do stosowania przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego w aktualnym brzmieniu.

Kwestię zbiegu realnego przestępstw normuje art. 85 k.k.

Jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną (§1).

Podstawą orzeczenia kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu, z zastrzeżeniem art. 89, w całości lub w części kary lub kary łączne za przestępstwa, o których mowa w § 1 (§ 2).

Zgodnie z treścią art. 86 §1 k.k. sąd wymierza karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności; karę pozbawienia wolności wymierza się w miesiącach i latach.

Powyższą zasadę stosuje się odpowiednio, jeżeli przynajmniej jedną z kar podlegających łączeniu jest orzeczona kara łączna (§4).

Natomiast zgodnie z treścią 87 §1 k.k., w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności.

Jak wskazał Sąd Najwyższy, zgodnie z brzmieniem tego przepisu, sąd, w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, wymierza **obligatoryjnie** karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności (vide wyrok z dnia 9.07.2003 r. w sprawie IIIKK 276/03, publ. Prok.i Pr. 2004/2/1).

W realiach niniejszej sprawy obligatoryjne zastosowanie art. 87 §1 k.k. prowadzić będzie do sytuacji, w której:

a) kara ograniczenia wolności zostanie uznana za równoważną pozbawienia wolności (w przybliżeniu – miesiąca pozbawienia wolności), kara ograniczenia wolności zostanie uznana za równoważną dniom pozbawienia wolności (w przybliżeniu – miesiącom pozbawienia wolności),

b) możliwa do orzeczenia kara łączna będzie karą pozbawienia wolności i mieścić się będzie w przedziale od 6 miesięcy do roku i 5,5 miesiąca.

W każdym przypadku, gdy sąd nie zastosuje zasady pełnej absorpcji, po wydaniu wyroku łącznego, sytuacja skazanego ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu, prowadząc do narzucenia mu dłużej izolacji więziennej, aniżeli w przypadku, gdyby wyrok łączny nie zapadł.

Zatem w kontekście konieczności orzeczenia o zwiększeniu pozbawienia wolności skazanego, odpowiedź na postawione pytanie prawne ma oczywiste znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Przy tym sprawa niniejsza nie obrazuje w pełni drastyczności i bezrefleksyjnego automatyzmu przepisu. Wystarczy bowiem na potrzeby rozważań w tym przedmiocie przywołać przykład skazanego, wobec którego zapadło 10 skazań na karę ograniczenia wolności i zaledwie jedno skazanie, na – orzeczoną choćby w najniższym ustawowym wymiarze – karę pozbawienia wolności. W takim przypadku sąd zobligowany jest wszcząć z urzędu postępowanie o wydanie wyroku łącznego (art. 570 k.p.k. w zw. z art. 274 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulaminu urzędowania sądów powszechnych). A w dalszej kolejności każdą z kar ograniczenia wolności potraktować jako karę pozbawienia wolności i wymierzyć karę łączną pozbawienia wolności, diametralnie przewyższającą wymiar pojedynczej kary pozbawienia wolności, która samoistnie przesądziła o konieczności zastosowania art. 87 §1 k.k.

Należy zauważyć, że zgodnie z treścią art. 53 §1 i §2 k.k.w., wykonanie kary

ograniczenia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądanых postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego. Skazany ma obowiązek sumiennie wykonywać ciążące na nim obowiązki, a w miejscu pracy lub pobytu przestrzegać ustalonych zasad zachowania, porządku i dyscypliny.

W doktrynie zauważa się, że za orzekaniem kary ograniczenia wolności przemawiają cele wychowawcze. Twierdzi się wręcz, iż w wielu wypadkach powinny one przesadzić o wyborze właśnie tej kary, zamiast zbliżonej do niej pod względem dolegliwości warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności (por. Radosław Giętkowski „Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym”, Wolters Kluwer Polska 2007 r., s. 64). Jednocześnie, w świetle badań empirycznych efekt resocjalizacyjny kary pozbawienia wolności jest wysoce niezadawalający, a jej wykonanie jest czynnikiem zwiększającym recydywę.

W wypadku, gdy skazany nie stawia się na wezwanie lub pouczone o prawach, obowiązkach i konsekwencjach związanych z wykonywaniem nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oświadczy sądowemu kuratorowi zawodowemu, że nie wyraża zgody na podjęcie pracy, kurator kieruje do sądu wnioski o orzeczenie kary zastępczej (art. 57 §2 k.k.w.). Przepis ten stosuje się odpowiednio, gdy skazany nie podejmie pracy w wyznaczonym terminie lub w inny sposób uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności.

Zgodnie z treścią art. 65 §1 k.k.w., jeżeli skazany uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności, sąd zarządza, a jeżeli uchyla się on od świadczenia pieniężnego lub obowiązków orzeczonych na podstawie art. 34 § 3 Kodeksu karnego, sąd może zarządzić wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności. W razie gdy skazany wykonał część kary ograniczenia wolności, sąd zarządza wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wymiarze odpowiadającym karze ograniczenia wolności pozostałej do wykonania, przyjmując, że jeden dzień zastępczej kary pozbawienia wolności jest równoważny dwóm dniom kary ograniczenia wolności.

Jeśli zatem wobec sprawcy orzeczono karę ograniczenia wolności, jej zamiana na karę zastępczą pozbawienia wolności obwarowana jest oceną, należąca do sądu, czy skazany uchyla się od odbycia tej kary.

Jeśli jednak wobec skazanego toczy się (zwykle niezależnie od jego woli, bo z urzędu) postępowanie o wydanie wyroku łącznego i zachodzi sytuacja określona w art. 87 §1 k.k., wówczas to samo skazanie, na zasadzie automatyzmu, bez żadnej swobody decyzyjnej, zostaje przekształcone w karę pozbawienia wolności.

Tym samym art. 87 §1 k.k. automatycznie przekreśla dokonane przez sądy orzekające w sprawach jednostkowych oceny, prognozy kryminologiczne, druzgocąc w istocie zastosowane w tych sprawach dyrektywy wymiaru kary. Zamiast pozwolić skazanemu wykonać kary ograniczenia wolności (czy też karę łączną ograniczenia wolności, bo nie ma żadnych przeszkód, aby kary te połączyć) oraz osobno karę pozbawienia wolności, w miejsce tego orzeka się wobec niego jedynie karę pozbawienia wolności, w niezrozumiały dla skazanego sposób uniemożliwia mu się wykonanie prac społecznie użytecznych w ramach prawomocnie orzeczonych kar, w efekcie zostaje on wyrwany z naturalnego środowiska i osadzony wśród bardziej od niego zdemoralizowanych skazanych. Skutek zastosowania art. 87 §1 k.k. jest zatem identyczny jak w przypadku zarządzenia kary zastępczej pozbawienia wolności za ograniczenie wolności, z tym że:

1) w postępowaniu wykonawczym bada się, czy skazany uchyla się od wykonania kary, w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie pozwala się sądowi okoliczności tej badać, a granice kary łącznej są identyczne wobec skazanych, którzy uchylali się od odbycia kary ograniczenia wolności, jak i wobec tych, którzy karę wykonywali bądź byli gotowi ją podjąć,

2) w postępowaniu wykonawczym skazany może podjąć obronę – biorąc udział w posiedzeniu, wnosząc zażalenie (art. 65 §3 i §4 k.k.w.), w postępowaniu o wydanie

wyroku łącznego konkludentna zamiana na karę pozbawienia wolności będzie automatyczna.

Istota problemu konstytucyjnego w niniejszej sprawie sprowadza się do kwestii, czy obligatoryjność wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności w miejsce różnorodnych kar ograniczenia i pozbawienia wolności, przewidziana przez art. 87 §1 k.k., nie prowadzi do wyłączenia sądowej gwarancji kontroli merytorycznej przesłanek tej decyzji. W sytuacji, gdy w grę wchodzi decydowanie o tak istotnej konstytucyjnie wartości, jaką jest wolność osobista człowieka, całkowite abstrahowanie od sylwetki kryminologicznej, właściwości, warunków osobistych i postawy skazanego w konkretnej sprawie wydaje się wątpliwe. Kwestionowany przepis wyłącza możliwość merytorycznego stwierdzenia przez sąd, że z punktu widzenia dyrektyw wymiaru kary celowym jest pozostawienie tych kar odrębnemu wykonaniu.

Dotychczasowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wskazywało, że wolność osobista człowieka należy do najbardziej fundamentalnych praw i pozostaje w związku z prawem do bezpieczeństwa osobistego (por. wyrok z 1.03.2011 r. w sprawie P 21/09, OTK ZU nr 2/A/2011, poz. 7, cz. III, pkt 4.2.2.5., wyrok TK z 11.06.2002 r. w sprawie SK 5/02, OTK ZU 4/A/2002, poz. 41, cz. III, pkt 3. oraz wyrok TK z 10.06.2008 r. w sprawie SK 17/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 78, cz. III, pkt 5.1.). Jednym z najważniejszych elementów gwarantujących to, że do pozbawienia wolności jednostki dochodzi tylko w warunkach szczególnie uzasadnionych, jest ustawowa gwarancja pełnej, realnej sądowej - a zatem procesowej kontroli - nad potrzebą pozbawienia wolności jednostki. Wyklucza to konstytucyjną dopuszczalność pozbawienia wolności z mocy prawa. Z tego punktu widzenia ograniczeniem zakresu procesowych gwarancji byłoby wyłączenie realnej roli sądu w podejmowaniu decyzji o pozbawieniu jednostki wolności osobistej, nawet jeżeli - formalnie - decyzję w tym zakresie podejmowałby sąd, ale sprowadzony do roli notarialnej.

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 17.07.2013 r. w sprawie SK 9/10, w kontroli konstytucyjności kapitalne znaczenie ma to, że w obszarze prawa karnego państwo prawne zapewnia bezpieczeństwo i porządek publiczny, stosując takie środki represyjne, jakie są konieczne. Realne pozbawienie wolności jest środkiem *ultima ratio*. Wymaga to zapewnienia sądowi wykonawczemu możliwości rozważenia wszystkich okoliczności sprawy relewantnych w dniu wydania postanowienia. Oznacza to dopuszczenie możliwości wyjątkowego odstąpienia przez ten sąd od zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności w wypadku popełnienia ponownego i podobnego przestępstwa umyślnego.

Art. 87 §1 k.k. (analogicznie jak art. 75 §1 k.k. w przypadku rozważanego przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie SK 9/10) wyłącza możliwość stosowania środka właściwego dla decydowania o pozbawieniu wolności osobistej - decyzji sądu podjętej po merytorycznym rozpoznaniu sprawy. Przeciwnie, art. 87 §1 k.k. powoduje, że sąd jest zobligowany do wydania orzeczenia o pozbawieniu wolności bez rozpatrzenia istoty sprawy o realne pozbawienie wolności skazanego poddanego do tej pory karom wolnościowym.

Brak możliwości podjęcia przez sąd karny zindywidualizowanej decyzji co do tego, że niezbędna dla orzeczenia o karze łącznej zamiana kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności nie jest konieczna, godzi w konstytucyjną treść kompetencji sądu, który orzekając jako pierwszy, orzekł karę ograniczenia wolności. W swoim wyroku uznał on bowiem, że w wypadku skazanego istnieje pozytywna prognoza kryminologiczna i nie ma potrzeby stosowania kary izolacyjnej. Sprawiedliwość procedury sądowej wymaga, aby sądy mogły badać i oceniać okoliczność, czy owa pozytywna prognoza kryminologiczna przestała istnieć w związku z wydaniem wyroku łącznego.

Sąd karny, który orzeka o wyroku łącznym, sprawuje wymiar sprawiedliwości. Orzeka bowiem w odrębnej sprawie o pozbawieniu jednej z najbardziej podstawowych wolności - wolności osobistej. Taka decyzja nie ma charakteru technicznego i tym samym sąd nie może być pozbawiony prawa do merytorycznej kontroli zawisłej przed nim sprawy.

Z perspektywy statusu prawnego skazanego wyrok łączny wydawany z

zastosowaniem art. 87 §1 k.k. decyduje o wdrożeniu wobec niego jakościowo, rodzajowo odmiennej sankcji karnej, o konstytucyjnie bez porównania większej dolegliwości od pierwotnie orzeczonej.

Wykluczenie przez ustawodawcę rozstrzygnięcia przez sąd, czy wobec faktu, że skazany nie uchyła się od wykonania kary ograniczenia wolności, przemawia za odrębnym wykonaniem tej kary zamiast jej zamiany, nie sposób konstytucyjnie usprawiedliwić. Procedura zgodna z art. 45 Konstytucji nie może ograniczać roli sądu, przy rozstrzygnięciu o zasadniczej zmianie sytuacji prawnej skazanego, do podejmowania decyzji formalnych. Rozważenia wymaga, czy takie ograniczenie stanowi sprzeczną z art. 45 ust. 1 Konstytucji ingerencję ustawodawcy w niezależność sądu.

Z uwagi na powyższe wystąpiono z pytaniem sformułowanym na wstępie.

Za zgodność z oryginałem

dnia 2017-10-31

..... SEKRETARZ SĄDOWY

..... podpis

mgr Magdalena Stelmaszczuk